

SXEDIO.835

27.7.1964: ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΤΗΝ ΑΤΣΕΣΟΝ (Περίληψη)

Το σχέδιο Ατσεσον δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών να μεσολαβήσουν στην κρίση που ξέσπασε στην Κύπρο με τις διακοινοτικές συγκρούσεις του **1963**.

Στόχος ήταν η επίλυση του Κυπριακού με βάση τις θέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, ώστε να αποτραπεί αναμέτρηση μεταξύ δύο χωρών του ΝΑΤΟ.

Η Ελλάδα- ιδιαίτερα μετά την άνοδο του Γεωργίου Παπανδρέου- υποστήριζε Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα πράγμα που θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε νατοποίηση της Κύπρου και επομένως άφιξη του ΝΑΤΟ στην Κύπρο και άρση όλων των προβλημάτων, με παράλληλη διασφάλιση εγγυήσεων προς την τουρκοκυπριακή μειονότητα.

Η Τουρκία ζητούσε, έστω και συγκαλυμένα, αλλά αυτό φαινόταν μέσα από τις προθέσεις της, διχοτόμηση και μοίρασμα του νησιού πάνω σε γεωγραφική βάση, ανταλλαγή πληθυσμών και μεταφορά των Τουρκοκυπρίων στο βόρειο τμήμα του νησιού και των Ελληνοκυπρίων στο Νότιο στη βάση της μετέπειτα γραμμής Αττίλα που δημιουργήθηκε από την τουρκική εισβολή του **1974**.

Υστερα από επανειλημμένες απειλές της Τουρκίας για επέμβαση στην Κύπρο οι αμερικανοί αφού παρενέβησαν και προειδοποίησαν την Τουρκία να μη εισβάλει στο νησί, προχώρησαν και προσκάλεσαν τους Πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας Γεώργιο Παπανδρέου και Ισμέτ Ινονού στην Ουάσιγκτων και μετά από έντονες διαβουλεύσεις και πιέσεις, ανάγκασαν τις δυο χώρες να δεχθούν κάποιας μορφής μεσολάβηση με μεσολαβητή τον πρώην Υπουργό Εξωτερικών Ντην Ατσεσον.

Ο Ντην Ατσεσον είχε ακούσει για το Κυπριακό στις αρχές της δεκαετίας του **1950** όταν όντας Υπουργός Εξωτερικών είχε δεχθεί την κυπριακή πρεσβεία υπό τον Μητροπολίτη Κερύνειας Κυπριανό,

σαν αυτή πήγε στην Αμερική για να παραδώσει τις δέλτους για το ενωτικό δημοψήφισμα.

Ήταν άνθρωπος που χρησιμοποιούσε τη βία για να επιβάλει τη θέληση της Αμερικής και πίστευε στη χρήση της βίας για επίτευξη των στόχων του.

Ο ίδιος υποστήριζε (**12.12.1964**, εφημερίδα Ο ΑΓΩΝ σε ανταπόκριση του Σ. Κοντομήτρου στην αθηναϊκή Καθημερινή) ότι η αντίληψη της ηθικής είναι δυνατό να αποτελούσε μειονέκτημα στις σχέσεις της χώρας του με τις άλλες χώρες.

Ιδιαίτερα σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο της Μασσαχουσέτιτς υπενθύμισε μια προσωπική του εμπειρία κατά την ανάπτυξη της υδρογονοβόμβας κατά το **1949**.

"Τότε, είπε, μου συνέστησαν ότι θα ήταν προτιμότερο να καταστραφεί το Έθνος μας παρά να παραγάγει ένα τόσο ολέθριο όπλο όσο η πυρηνική βόμβα. Εγώ, ως άνθρωπος με ανθρωπισμο, αντιλήφθηκα την αξία της σύστασης, ως δημόσιος, όμως, άνδρας αναγκάστηκα να την απορρίψω και να υποστηρίξω την ανάπτυξη της βόμβας".

Ακόμα ο Ντην Ατσεσον σε μια ομιλία του στις **27.10.1966** στο Κολλέγιο Σάλεμ του Σικάγου είπε ότι αν είχε στη διάθεση του τον έκτο αμερικανικό στόλο της Μεσογείου θα μπορούσε να διευθετήσει το κυπριακό πρόβλημα αμέσως.

Ο Ντην Ατσεσον είχε διατελέσει προεδρικός σύμβουλος για εξωτερικές υποθέσεις και σύμφωνα με την εφημερίδα Ουάσιγκτων Ποστ, του Δεκεμβρίου του **1964**, "οι συμβουλές του θεωρούνται στην Ουάσιγκτων ότι επηρεάζουν τα μέγιστα τους αρμοδίους του Λευκού Οίκου".

Ακόμα σύμφωνα με την ίδια εφημερίδα είχε διατελέσει σύμβουλος του Προέδρου Κέννεντυ κατά τη διάρκεια των κρίσεων της Κούβας και του Βερολίνου στις αρχές της δεκαετίας του **1960**.

Όταν στις αρχές Ιουλίου **1964** ανέλαβε μεσολαβητής στο Κυπριακό, σαν έβλεπε τις εισηγήσεις του να απορρίπτονται από τους Έλληνες Κυπρίους, κυρίως, συνέβη το αναπάντεχο που οι ίδιοι οι Κύπριοι

ερμήνευσαν ως προσπάθεια να εκβιαστούν και να δεχθούν νόθο λύση για το πρόβλημά τους, δηλαδή το διαμοιρασμό της Κύπρου στην Ελλάδα και την Τουρκία.

Αυτό που συνέβη ήταν μια τουρκική εισβολή στο νησί τον Αύγουστο του **1964** και τότε όλοι συνέδεσαν τον περιορισμένης έκτασης αυτό πόλεμο με προσπάθεια του Ντην Ατσεσον και γενικά των αμερικανών να ασκήσουν πίεση για αποδοχή των προτάσεων τους.

Ουσιαστικά ο Ντην Ατσεσον αναμίχθηκε στο Κυπριακό μπαίνοντας από το παράθυρο. Γιατί ενώ ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Γεώργιος Παπανδρέου και ο Πρόεδρος Μακάριος επέμεναν στο μεσολαβητή που είχαν διορίσει τα Ηνωμένα Έθνη, δηλαδή τον Σακχάρι Τουομιόγια, οι αμερικανοί προσπάθησαν και το πέτυχαν, ο Ντην Ατσεσον να πάει στη Γενεύη, όπου και η ευρωπαϊκή Έδρα των Ηνωμένων Εθνών, και σιγά, σιγά άρχισε μεσολαβητικές προσπάθειες με το πρόσχημα της παροχής βοήθειας στις προσπάθειες του Σακχάρι Τουομιόγια και στη συνέχεια τον υποκατέστησε για ένα διάστημα.

Ακολούθησαν συνομιλίες στη Γενεύη και ο Ντην Ατσεσον προσπάθησε να βρει λύση προτείνοντας διαμοιρασμό της Κύπρου στην Ελλάδα και την Τουρκία, ώστε να παύσει να υφίσταται ένας πονοκέφαλος για το ΝΑΤΟ που απειλούσε τη νοτιοανατολική πτέρυγα της συμμαχίας.

Το σχέδιο είχε ως βάση την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και την παραχώρηση μεγάλης βάσης στην Τουρκία στην Καρπασία επί μισθώσει για **50** χρόνια, ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων.

Το σχέδιο δεν το δέχθηκε από την αρχή η Τουρκία γιατί ήθελε μόνιμη και κυρίαρχη βάση.

Το απέρριψε όμως ασυζητητί και ο Πρόεδρος Μακάριος ενώ η Ελλάδα δεν ήταν δυνατό να το προωθήσει. Έτσι η προσπάθεια έμεινε στη μέση και στα χαρτιά και εφαρμόστηκε ουσιαστικά ύστερα από δέκα χρόνια στην πράξη με την τουρκική εισβολή του **1974** και με την δύναμη των τουρκικών όπλων.

Για το σχέδιο Ατσεσον ο Πρόεδρος Μακάριος

προέβη στην πιο κάτω δήλωση στις 27 Ιανουαρίου 1971, επτά χρόνια μετά την υποβολή του:

"Ως δευτέραν κρίσιμον φάσιν, από την οποίαν διήλθε το Κυπριακόν ζήτημα, αναφέρω το σχέδιον Ατσεσον.

Ελαβον δια πρώτην φοράν γνώσιν του σχεδίου τον Ιούλιον του 1964, ότε μετέβην εις Αθήνας διά συνομιλίας (27.7.1964) μετά της Ελληνικής Κυβερνήσεως (Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου). Εν συνεννοήσει μετά του Πρωθυπουργού Γεωργίου Παπανδρέου, όστις ευστόχως είπε περί του σχεδίου ότι είχεν ως τίτλον την Ενωσην και ως περιεχόμενον την διχοτόμησιν, διεβιβάσθη αρνητική απάντησις προς τον σχεδιαστήν.

Κατά την αναχώρησιν μου, όμως, εξ Αθηνών, ευρεθείσα ως αντιλαμβάνομαι, υπό πίεσιν, η Ελληνική Κυβέρνησις επανήρχισε τας συνομιλίας εν Γενεύη επί του σχεδίου Ατσεσον. Επηνέχθησαν μερικά τροποποιήσεις επί του σχεδίου και η Ελληνική Κυβέρνησις το απεδέχθη. Βάσει του τροποποιηθέντος σχεδίου τούτου θα παρεχωρείτο εις την Τουρκίαν επί πεντηκονταετεί μισθώσει στρατιωτική βάση εν Κύπρω, περιλαμβάνουσα την έκτασιν από της Κώμης Κεπήρ μέχρι του Αποστόλου Ανδρέου, ήτοι ολόκληρον σχεδόν την Καρπασίαν.

Η υπόλοιπη Κύπρος θα διηρείτο εις αριθμόν επαρχιών, εκ των οποίων δύο ή τρεις θα είχον κατοπιν ειδικών διευθετήσεων, τουρκικήν πλειοψηφίαν και θα ετέλουν υπό τουρκοκυπριακήν διοίκησιν.

Σημειωτέον ότι το αρχικόν σχέδιον Ατσεσον περιελάμβανε την παραχώρησιν βάσεως μεγαλύτερας εκτάσεως, προς την Τουρκίαν κατά κυριαρχίαν ανέλαβεν όμως ο Ατσεσον να πιέση την Τουρκικήν Κυβέρνησιν όπως δεχθή την Καρπασίαν ως στρατιωτικήν βάση επί πεντηκονταετεί μισθώσει.

Ότε το σχέδιον έλαβε την τελικήν διαμόρφωσιν του, εγένετο από ελληνικής πλευράς βολιδοσκοπήσις της αντιδράσεως μου. Και η αντίδρασις μου ήτο σαφώς και σφοδρώς αρνητική. Και ο εκ του σχεδίου Ατσεσον

μέγας εθνικός κίνδυνος απεσοβήθη".

Το τι ζητούσαν ουσιαστικά οι Τούρκοι ήταν η εξασφάλιση μιας περιοχής ικανής να στεγάσει όλους τους τουρκοκύπριους που θα μεταφέρονταν σ' αυτήν.

Την τουρκική θέση καθόρισε στις **30** Ιουλίου εκπρόσωπος του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, ο οποίος ανέφερε χαρακτηριστικά:

"Η Τουρκία θα αντιταχθή εις πάσαν λύσιν του ΝΑΤΟ περί ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα εφ' όσον δεν θα ικανοποιείτο το ειδικόν τουρκικόν αίτημα. Τούτο είναι η εκχώρησις εις το ΝΑΤΟ μιας επαρκώς μεγάλης βάσεως, ώστε να δύναται να συμπεριλάβη εν αυτή ανέτως όλην την τουρκικήν μειονότητα".